

ERGEN SUÇLULUĞUNUN ÖNLENMESİ VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Tuncay ERGENE (*)

GİRİŞ

Ergen suçluluğu (Juvenile Delinquency), ilk çağlardan beri toplumları olumsuz olarak etkileyen önemli sosyal bir sorundur. Ergen suçluluğu ceza yasasında bulunan bir veya birkaç maddenin ihlalden dolayı çocuk mahkemelerine düşmelerine neden olan veya mahkemeye düşmelerine neden olacak bir risk taşıyan davranışlarda bulunan 18 yaşın altındaki kişileri kapsamaktadır (Binder, 1988).

Günümüzde ergen suçluluğuna ilişkin tartışmalı, pek çok soru vardır. "Yapılan davranışın önemliliğine bakılmadan, davranışın sıklığı veya tek bir davranışın süresi dikkate alınmadan, bireyin yaşamında ortaya koyduğu tek bir davranış, suçluluk olarak adlandırılmalı mıdır?" şeklindeki sorular bugün de güncelliğini korumaktadır. Kısaca suçluluk kavramı doğası gereği göreceli bir yapıya sahip olduğundan tam bir tanımının yapılmasında güçlükler vardır. Bu suçluluk alanının önemli bir kısmı tanımlanamamakta ve rapor edilememektedir. Özellikle suçlu çocuğun ailesinin, çocuğun verdiği zararı karşılayarak olayı örtbas etmesi, çocukların damgalanmaktan kaçınmaları gibi nedenlerden dolayı ergen suçluluğunun sayı ve kapsam olarak saptanması güç olmakta, çoğunlukla da resmi olmaktan çok gayriresmi olarak ele alınmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre ülkemizde ergen suçluluğunun toplam suçlar içindeki oranı % 4-5 kadardır (DİE Yılığ, 1990).

Ergen suçluluğunu açıklayan birçok teori bulunmaktadır. Teorilerin hepsi bu alandaki bilgi birikimine katkıda bulunmakla birlikte, hiçbiri tek başına ergen suçluluğuna ilişkin tüm sorulara cevap verebilecek genel bir teori niteliğine ulaşamamıştır.

Bulm ve Zalba (1979) suçlu ergenler ile ilgili olan teorileri altı grup içinde sınıflandırmaktadır. Bunlar sırasıyla, (1) Sosyalleşme veya Değer Gelişimi Teorileri (Socialization or Value Development Theories); (2) Kurumsal Hazırlık ve Fırsat Teorileri (Institutional Provision or Opportunity Theories); (3) Akran Grupları ve Çete Teorileri (Peer Group and Gang Theories); (4) Aile Teorileri (Family Theories); (5)

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi.

Kişilik ve Kimlik Algısı Teorileri (Personality and Self Image Theories); (6) Fizyolojik Teoriler (Physiological Theories)'dir.

YÖNTEM

Suçlu ergenlere psikolojik yardım sunarak davranış değişikliği oluşturmaya çalışan çeşitli teknikler ve yöntemleri taramayı amaçlayan bu dökümanter araştırmada, 1983-1991 yılları arasında yayınlanan ve suçlu ergenlere verilen psikolojik yardımların etkilerini inceleyen araştırmalar belirli ölçütlere göre seçilmiş ve incelenmiştir. Araştırmaların seçiminde esas alınan ölçütler arasında (1) suçlu gençlere yönelik olarak bir tedavi metodunun uygulanması, (2) deneysel veya yarıdeneysel bir düzen içinde ampirik sonuçlar vermesi, (3) suçluluk oranında meydana gelen değişimin ölçüsünü vermesi ve değerlendirilmesini yapması, (4) araştırmaların 1983-1991 tarihleri arasında yayınlanmış olması bulunmaktadır. Tarama sonucu ölçütlere uygun 17 araştırma belirlenerek incelemeye alınmıştır. Bu araştırmaların bulguları aşağıda özetlenmiştir.

SUÇLU ERGENLERE YAPILAN PSİKOLOJİK YARDIM YÖNTEMLERİ VE SONUÇLARI

Suçluluğu, açıklamaya yönelik olarak oluşturulmuş bir çok teori, suçluluk olaylarının çoğunun bir maddeyi, eşyayı veya durumu elde etmeye karşı duyulan büyük istek sonucu ortaya çıktığını ifade etmektedir. Suçlu gençlerin bir şeyi elde etme isteklerinin nasıl hafifletilebileceğinin incelendiği bir araştırmada (Greenberg, 1988), uygulanan grupla psikolojik danışma sonucunda bireylerin materyal veya durumu elde etme isteklerinde bir azalma olduğu gözlenmiştir. Grupla danışma oturumlarında konforlu bir yaşamdan ne anlaşıldığı, ne tür bir hayat standardında yaşamak istedikleri, istedikleri kadar konforlu bir hayat sürdürebilmeleri için nelere ihtiyaç duydukları şeklindeki sorulara da yer verilmiştir.

Psikotik ve psikotik olmayan 80 suçlu erkek gencin katıldığı bir grupla psikolojik danışma programı sonuçları Ogloff, Wong ve Greenwood (1990) tarafından değerlendirilmiştir. Sonuçta psikopatik klinik gelişim gösterdiği, güdülenme düzeylerinin düşük olduğu psikopatik kişilik özellikleri olmayanlara kıyasla programdan daha erken ayrıldıkları belirtilmiştir. Psikopatik kişilik özelliklerine sahip olmayan bireylere verilen yardımın olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır.

Suçlu veya suçluluk eğilimi olan saldırgan bireylerle etkili bireysel veya grupla psikolojik danışma yapmak oldukça güç bir iştir. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim

Dönemleri temel alınarak yapılan bir grupla psikolojik danışmada Niles (1986), verilen grupla psikolojik danışma yardımının bireylerin ahlaki gelişim düzeylerini etkilediğini ortaya koymuştur. Fakat bu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre bireylerin suçluluk oranlarında bir azalma olmasına karşın, bireylerin devam ettikleri okullarda sınıf başarılarında ve okula uyum düzeylerinde doğrudan bir artışın gözlenmediği belirtilmiştir. Öte yandan Mac Phail (1989), üç aylık bir süre içinde 27 ergenle yapılan üç aşamalı Ahlaki Gelişim Eğitimi (Moral Development Training) programının etkilerini incelemiştir. Uygulanan Ahlaki Gelişim Eğitimi'nin ergenlerin kimlik gelişimini ve değer gelişimini olumlu bir şekilde etkilediği saptanmıştır.

Elliot (1987), suçlu gençlerin kişisel ve toplumsal uyumlarını arttırarak hem kendilerine hem de topluma verdikleri tahribatı azaltmak amacıyla adam öldürmeden kapkaççılığa uzanan çeşitli suçları işlemiş, yaşları 13-18 arasındaki erkek suçlu ergenler üzerinde yürüttüğü araştırmada, rol oynama, model olma gibi davranışçı teknikler, bireysel ve grup psikoterapileri, sanat, müzik, psikodrama gibi terapi yaklaşımları (expressive therapies) uygulamış ve suçlu gençlere verilen yardımın olumlu sonuçlar gösterdiğini belirtmiştir.

İsrahevlerinde suçlu gençlere Ahlaki Gelişim Eğitimi'nin nasıl verilmesi gerektiğine ilişkin 77 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada sonuçlar, öğrenci merkezli öğretim yönteminin, öğretmen merkezli yaklaşıma göre ahlaki gelişimi daha etkili olarak gerçekleştirdiğini ortaya koymuştur (Wiley, 1988).

Suç olarak nitelendirilen davranışların bir bölümü de günlük hayatta karşılaşılan problemleri durumlara birey tarafından etkili çözüm bulunamaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Yaşları 15 - 17 arasında olan 5 suçlu genç üzerinde yürütülen bir araştırmada, suçlu ergenlere uygulanan bilişsel - davranışçı eğitim yönteminin suçlu ergenlerin sosyal problem çözme ve içtepi kontrol becerilerine (impulse control skills) olan etkileri incelenmiştir (Hains, Hains, 1988). Uygulanan eğitim sonucunda bireylerin bu tür becerilerinde bir gelişme olduğu belirlenmiştir. İzleme araştırma sonuçları da bu eğitim ile kazandırılan becerilerin etkisini sürdürdüğünü ortaya koymuştur. Bir başka araştırmada suçlu bireylerin başarılı olarak problem çözmelerinin artmasıyla problemler üzerinde uzlaşma duygusu ve başkalarına yardım etme duygularının üzerinde uzlaşma duygusu ve başkalarına yardım etme duygularının bireylerin öz saygı (self esteem) düzeylerini artırıcı etki yaptığı gözlenmiştir (Camblin, Stone, Merrit, 1990).

Suçlu gençlerin çevrelerini tehdit eden en büyük özellikleri hem çevrelerini hem de kendilerini tahrip edici saldırganlık davranışları, kızgınlık ve öfke duygularıdır. Bireylerin saldırgan davranışlarını azaltmak amacıyla suçlu gençlere uygulanan Kendi Kendini Yönetme Programı (Self Government Program)'nın etkileri Mc Neil (1986)

.arafından incelenmiştir. Kendi Kendini Yönetme Yöntemi'nin ıslahevlerindeki bireylerin saldırgan davranışların tamamen azaltmada etkili olduğu ancak saldırgan davranışların tamamen ortadan kalkmadığı gözlenmiştir. Kendi Kendini Yönelme programı kişiler arası saldırganlığı azaltmada etkin görülmesine rağmen, saldırganlığın doğası ve mekanizması günümüzde henüz açıklığa kavuşmamıştır.

Saldırgan suçlu gençlerle, yürütülen tedavi programlarında, bilişsel davranışsal becerileri kazandırma yöntem ve tekniklerinin, saldırgan davranışların sayısını azalttığı ve bireylerin sosyal problemleri çözmeye gücünü arttırdığı belirtilmiştir (Hains, 1989-a; Hains, Herrmann, 1989-b; Guera, 1990).

Suçlu ergenlerin aile içindeki sosyalleşme tecrübeleri ile tekrar sosyalleşme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada (Uluğtekin, 1989) anne babanın olmadığı veya ayrı yaşadığı ailelerden gelen çocukların, suçlu bir yakını olan çocukların tekrar sosyalleşme sürecine kolay tepki vermediği; buna karşın anne babanın çocuğu kabul ettiği durumlarda da sosyalleşme sürecinin kolaylaştığı belirtilmiştir.

Suçlu çocuğa götürülen psikolojik yardımların aileyi de kapsadığı durumlarda etkili sonuçlar alınabileceği ileri sürülmektedir. Clements (1988) çalışmasında toplumu merkez alan genç suçluluğunu önleme programının genel amaçlarını açıklamıştır. Suçluluğu önleme ve rehabilitasyon programlarının bireyin içinde bulunduğu aileyi, okulu ve çevreyi içine alacak şekilde planlandığında başarı şansının yüksek olduğunu belirtmiştir. Gordon (1988) tarafından düşük sosyo ekonomik yapıdan gelen ve çoğu birden çok suç işlemiş olan bir grup suçlu genç ve aileleri üzerinde Davranışsal Sistemli Aile Terapisi'nin etkilerini incelemiştir. Bu gençlerin kendilerinin ve ailelerinin katıldığı aile terapileri sonucunda, izleme yapılan 2,5 yıllık süre içinde suçluluk olayı sayısında ve olayların ciddiyetinde önemli azalmalar gözlenmiştir. Kontrol grubundaki suçluluk oranı % 67, deney grubundaki suçluluk oranı ise % 11 olarak bulunmuştur.

ıslahevlerinde bulunan suçlu ergenlerin ziyaretçilere karşı tutumlarının incelendiğini bir araştırmada (Hilmi, 1989) özellikle psikoloji ve sosyoloji gibi bölümlerde okuyan üniversite öğrencileri tarafından suçlu ergenlerin ziyaret edilmesinin, suçlu gençlerin çoğunluğu tarafından istendiği belirtilmiştir. Suçlu çocukların bu ziyaretçiler ile etkileşimleri sonucu sosyal iletişim kurma beceri düzeylerinde bir artışın olduğu belirtilmiştir. Asıl görevi rehabilitasyon ve çocukları tekrar topluma kazandırmak olan ıslahevlerinde bu tür ziyaretlere ve etkileşime imkan veren düzenlemeler ile suçlu çocukların toplumdán iyice soyutlanmaları önlenmiş olacaktır.

SONUÇ, DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

İncelemenin de ortaya koyduğu gibi ergen suçluluğunu önleme veya tedavi programlarının çoğu tıbbi bir modele dayanmaktadır. Yani suçluluk davranışı, bazı psikopatolojik semptomlar sonucu oluşan ve bir çeşit terapi ile tedavi edilebilecek bir hastalık olarak görülmektedir. Bu modeli temel alan programların etkililiği, öğrenme modelini temel alan programlarla karşılaştırıldığında daha düşüktür. Suçluluğu, ceza veya caydırıcı tedbirler ile ortadan kaldırma çabalarının etkinliği şüphelidir. Fakirlik, yüksek işsizlik oranı, köyden kente göç, sosyal sınıf çatışmaları ve bazı alt kültür gruplarına ait olma gibi özellikler suçluluk davranışının ortaya çıkışını kolaylaştırıcı olarak değerlendirilebilir.

Ergen suçluluğunun önlenmesi ve tedavisinde bilişsel davranışsal yaklaşımların etkili sonuçlar verdiği söylenebilir. Etkili bilişsel davranışsal programlarda, sosyal problem çözme, tartışma becerisi eğitimi, kişilerarası iletişim kurma becerisi eğitimi, rol oynama, model olma, davranışın prova edilmesi gibi teknik ve yöntemlere yer verilmektedir. Bu programların düzenlenmesinde sadece suçlu bireylerin davranışları, duyguları ve mesleki veya kişilerarası becerileri değil, bireylerin bilişsel yapısı, kendini değerlendirme biçimi, beklentileri, değerleri ve dünya görüşleri de anlaşılmalı çalışılmalıdır.

Ergen suçluluğunu önleme ve tedavi programının başarısı, büyük ölçüde programın dayandırıldığı kuramsal çerçeveye bağlıdır. Ancak kapsamlı bir model oluşturulduğunda suçluluk davranışının temel nedenleri belirlenebilir, tedavi amaçları saptanabilir ve bu amaçlara ulaşmak için nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine karar verilebilir.

Ergen suçluluğuna ilişkin bir çok teori oluşturulmuş olmasına, fikir üretilmesine rağmen suçluluğu açıklayıcı genel bir teori oluşturulamamıştır. Henüz ergen suçluluğu konusunda yapılan kontrollü deneysel araştırma sayısı az olmasına rağmen, son yıllarda suçluluk konusunda yapılan deneysel araştırmalarda bir artış söz konusudur.

Bu çalışmada, deneysel veya yarı deneysel olarak yürütülmüş, 17 araştırma sonucunun ergen suçluluğu konusunda araştırma yapmak isteyen kişilere bir fikir vereceği ve kaynaklık yapacağı düşünülmektedir.

Toplumlarda görülen değişme tüm olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla yaşanırken, suçluluk oranlarında görülen artış, çocuk suçluluğuna da koşut olarak yansımaktadır. Ülkemizi sarsan ekonomik, politik ve toplumsal bunalım, işsizlik ve köyden kente göç gibi nedenlere bağlı olarak suçluluk oranının özellikle gençler arasında yükselmiş olduğu gözlenmektedir. Ülkemiz nüfusunun % 60'ı 18 yaşın altında olduğundan ergen suçluluğunun yakın bir gelecekte önemini daha da artıracığı söylenebilir.

Suçlu gençlere yönelik iki tür program düzenlenebilir. Birincisi suçluluk riskini azaltıcı, önleyici programlar, ikincisi ise adalet sistemi içinde ceza ve tevkif evlerinde veya çocuk ıslahevlerinde bulunanlara yönelik hazırlanacak rehabilitasyon programlarıdır.

Suçluluğu önleme ve tedavi programlarının aileyi, okulu ve bireyin içinde yaşadığı yakın çevreyi içine alacak şekilde planlanması başarı şansını daha da arttıracaktır.

Suçluluğun tamamen ortadan kaldırılması idealde olan fakat gerçekleştirilmesi pratik olarak mümkün olmayan bir durumdur. Suçluluğun tamamen ortadan kaldırılamayacağı gerçeğinden hareket ederek toplumda, bireylerin zarara uğramaları en aza indirilmeye çalışılmalı, suçluluk davranışı gösteren bireylere verilecek yardımlar ile suçlu ergenlerin tekrar topluma kazandırılması için uğraş verilmelidir. Ancak bu yolla suçluluğun olumsuz etkilerinden arınık daha sağlıklı, mutlu ve üretken bir toplum yaratılabilir.

KAYNAKLAR

- Binder, A., (1988), Juvenile Delinquency, **Annual Review of Psychology**, 39, 253-258.
- Blum, A., Serapio R.Z., (1979) Understanding and Overcoming Delinquency, in S. Eisenberg, L.E., Patterson, **Helping Clients With Special Concerns**, Houghton Mifflin Co., Boston
- Camplin, L., Stone W.N. and Merril L.C. (1990), An adaptive approach to group therapy for the chronic patient. **Social Work With Groups**, Vol. 13 (1), 53-65.
- Clements, C.B., (1988), Delinquency prevention and treatment: A community - centered perspective, **Criminal Justice and Behavior**, September, Vol. 15 (3), 286-305.
- Elliot, J.G., (1987), The treatment of serious juvenile delinquents in Massachusetts. **Educational Psychology in Practice**, July, Vol. 3 (2), 49-52.
- Greenberg, N. (1988), Moderating the material aspirations of criminals and delinquents, **Journal of offender Counseling, Services and Rehabilitation**, Vol. 13 (1), 193-209.
- Gordan, D.A., Arburhold, J. Gustafson, K.E., ve McGreenP. (1988) Home based behavioral systems family therapy with disadvantaged juvenile delinquents. **American Journal of Family Therapy**, Fall, Vol. 16 (3), 243-255.

- Guerra, N.G., R.G. Slaby, (1990), Cognitive mediators of aggression in adolescent offenders: II. Intervention., **Developmental Psychology**, Vol. 26 (2), 269-277.
- Hains, A.A., ve-A.H. Hains (1988), Cognitive behavioral training of problem solving and impulse control with delinquent, **Journal of Offender Counseling, Services and Rehabilitation** Spring, Vol. 12 (2), 95-113.
- Hains A.A., Leo P. Herrman (1989-b) Social cognitive skill and behavioral adjustment of delinquent adolescents in treatment; **Journal of Adolescence**, Vol. 12, 323-328.
- Hilmi, F. (1988), Attitudes of Juveniles in correctional institutions toward non-personal visitors: The case of Saudi juveniles. **International Journal of Psychology**, Vol. 23 (6), 685-694.
- Izzo, R.L., Robert R. Ross (1990) Meta-analysis of rehabilitation programs for juvenile delinquents. **Criminal Justice and Behavior** Vol. 17 (1), 134-142.
- Mc Neil, J.K., Hart D.S. (1986), The effect of self-government on the aggressive behavior of institutionalized delinquent adolescents, **Criminal Justice and Behavior** Vol. 13(4), 430-445.
- Mc Phail D.D., (1989), The moral education approach in treating adult inmates. **Criminal Justice and Behavior**, March, Vol. 16 (1), 91-97.
- Niles, J. W., (1986) Effects of a moral development discussion group on delinquent and pre-delinquent boys, **Journal of Counseling Psychology**, Vol. 33 (1), 45-51.
- Ogloff, J.R., S. Wong, (1990), Treating criminal psychopaths in a therapeutic community program, **Behavioral Science and the Law**, Spring, Vol. 8 (2), 181-190.
- Türkiye İstatistik Yıllığı, (1990), Başbakanlık: Devlet İstatistik Enstitüsü, Yayın No: 1405, 132.
- Uluğtekin, S., (1989) Family background and resocialization of Turkish Delinquents, **International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology**, April, Vol. 33 (1), 27-35.
- Wiley, L. (1988) Moral education in a correctional setting; reaching the goal a different road. **Journal of Offender Counseling, Services and Rehabilitation**, Spring, Vol. 12 (2), 161-174.